سوژەی فرەیدیی برینێکی قوڵی لە نەرگسییەتی مرۆڤدا دروستکرد..
نووسینی: ستیڤان شەمزینی

مەنەلۆگی پازدە لە کتێبی (خۆشەویستی لە سەردەمی شێرپەنجە)دا

خەم: نامەوێت وەک "هەسرەل" بچمە هەوڵی بەراوردکاریی نێوان لەش و جەستەوە، ئەوەی جێگەی بایەخمە لێرەدا، ئەوەیە: جەستە تەنها پێدراوێکی بایەلۆژیی و فیزیکیی نییە، بەڵکو ڕەهەندێکی وجودیشی هەیە، تاکە رایەڵەیە مرۆڤ و بوون پێکەوە گرێبداتەوە، بەدیوێکی تردا مرۆ ناتوانێت هەست بە هەبوونی خۆی بکات لە ڕێگەی جەستەوە نەبێت، هەر کات جەستە فیزیکییەکە لەناوچوو، چیتر ناتوانین هەست بە بوون بکەین، کەواتە مێژووی مرۆڤ بریتییە لە مێژووی جەستە. لەگەڵ ئەمەشدا تاکو راددەیەکی زۆر باوەڕم بەو تێزەی "دیکارت"ییە هەیە کە لە ئەرستۆوە درێژەی پێدراوە و جەخت لەسەر پەیوەندیی تێکمەڵی نێوان جەستە و دەروون دەکاتەوە، بەڵام لە دیتنی مندا جەستە پێش هەموو شتێکی تر کەوتووە، تاکو جەستەیەکی بایەلۆژیی لە ئارادا نەبێت دەروونێکیش لە ئارادا نییە. ئەمەش ژەنینەوەی هەمان ئەو ئاوازەیە "سپینۆزا" بەر لە چوار سەدەیەک لە بارەی جەستە و نەفسەوە دەیژەند.

من: ئەمە وروژاندنێکی فەلسەفیی بابەتەکەیە، لە راستیدا فەلسەفە جیابوونەوەی تێڕامانی زانستییە لە تێڕامانی ئەفسانەیی، ئەگەر سەیری یەکەمین قوتابخانەی فەلسەفە بکەین "فەلسەفەی ئایۆنی" لە پێشەوەیاندا "تالیس" پێداگریی لەوە دەکات هەموو شتەکان لە "ئاو"ەوە سەرچاوەیان گرتووە، تەنانەت خودی زەویش دەفرێکە لەسەر ئاو راوەستاوە، گرنگێتی ئەم تێزە لەوەدا نییە سەرکەوتنێکی زانستی بەدەستهێناوە، بەڵکو ئەمە یەکەمین هەوڵێکە بۆ شرۆڤەی بوون و گەردوون لە دەرەوەی جیهانبینییە میتەلۆژییەکان، یەکەمین هەوڵە سروشت بە سروشت راڤە بکات، بەهای بیرۆکەکە لێرەدایە نەک چەندێک زانستی نوێ پەسەندی دەکات. دەمەوێت ئەوە بڵێم فەلسەفە وەگەڕخستنی فەنتازیا نییە، ئەوەشی پەیوەندیی بە ناوەڕۆکی باسەکەوە هەبێت، بە دیدی خۆم گەردوون و خودی مرۆڤ بوونێکی ماتەریان هەیە، ئەمە هەمان روانگەی "هۆبز"ە کە من لێرەدا جەختی لەسەر دەکەمەوە، هەروەک د.ئیمام عەبدولفەتاح ئیمام لە روونکردنەوەی ئەم کۆنسێپتە "هۆبز"ییەدا پێداگریی لەسەر ئەوە دەکات: شتێک بە ناوی دەروون یان

ڕۆح، واتە شتێک لە خۆیدا ماددە نەبێت یان گەوهەرێکی ماددیی نەبێت، هیچ ئاسەوارێکی نییە. بە جەستە و دەروونیش هەمان شتە هەر ڕاستە، دەروون و گیان شتێک نین لە دەرەوەی ماددە، جەستەی مرۆڤیش پەرداوێکی ماتەرییە.
خەم: ئەمە لە کەمکردنەوەی شکۆی مرۆڤ نییە کاتێک تۆ مرۆڤ بە پەرداوێکی ماددیی پێناسە دەکەیت؟. بەم پێیە بێت هەمان ئەو تێزە کلاسیکییە ماتەرییە ڕاستە کە دەیانووت مرۆڤ چییە جگە لە دوو تەن بزمار و سێ سەلک سابوون!!. بە ڕاستی ئەمە تەنیا ڕووداوێکی بایەلۆژیین یان شتێکی تر.؟.
من: نەخێر بابەتەکە لێدان نییە لە شکۆی مرۆڤ، بەڵکو خۆناسینە، گەڕانە بەدوای بەرسقی ئەو پرسیارە هەمەکی و هەمیشەییەی مرۆڤ لە خودی خۆی دەکات: من چیم؟. کرۆنۆلۆژیای مرۆڤ لەسەر زەوی و لە ژیاندا گەڕان بووە بە دوای وەڵامی ئەم پرسیارەدا. مرۆڤی پێشین نەیویستوە بڕوا بەوە بهێنێت لەناوچوونی فیزیکیی خۆی کۆتاییە، نەیتوانیوە ئەوەش قبوڵ بکات ئافرێندراوێکی پیرۆز و تایبەت نییە، بەڵام فەلسەفە و زانست ئەو نەرگسییەتەی مرۆڤیان بەتاڵ کردۆوە، یەکەمین جار شۆڕشی کۆپەرنیکۆسیی ئەم خودئەڤینییەی مرۆی تێکشکاند بە سەلماندنی ئەوەی زەوی نەک چەقی گەردوون نییە، بەڵکو هەسارەیەکی بچووکی شێوە هێلکەییە. دووەم لێدان تیۆری پەرەسەندن بوو کە لە لوتکەدا داروین وەستاوە، ئەم بیرۆکەیە ئەوەی سەلماند مرۆڤ بەرئەنجامی پەرەسەندنی بایەلۆژییە نەک ئەو ئافرێندراوە پیرۆز و ئایدیاڵییەی بێت ئاین و ئەفسانەکان لە مرۆڤیان گەیاندبوو. سێهەم زام زامی فرۆیدییە، سوژەی فرۆیدیی برینێکی قووڵی لە نەرگسییەتی مرۆڤدا دروستکرد، بەوەی لە ڕووی دەروونییەوە مرۆڤی دابەشکرد بەسەر سێ کارەکتەردا "من Ego، ئەو id، منی باڵا super Ego". بە ئەوەشی بەسەرماندا تەنە پێوەت ناڵێین مادام مرۆڤ بوونێکی ماتەریی هەیە، شیاوی ژیان نییە، نا مرۆڤ لە هەموو بوونەوەرانی تر زیاتر ژیانە، چوونکە تاکە بوونەوەرە لە ژیان تێدەگات.
خەم: ئەوەی هەمیشە ئیستم پێ دەگرێت ئەوەیە هێشتاش زانست و فەلسەفە نەیتوانیوە، مرۆڤێکی نوێ بەرهەم بهێنێت، ئەو باوەڕەی ئاینییە میتۆلۆژییە تێپەڕێنێت پێیوایە جەستەی ژن پاشکۆی جەستەی پیاوە، بەو پێیەی لە کتێبی پیرۆزدا "پەیمانی کۆن" لە "سفری تەکوین"دا باس لەوە کراوە، دایکە حەوا "یەکەم ژن" لە پەراسووی گەڕەکەی بابە ئادەم "یەکەم مرۆڤ" ئافرێندراوە. هێشتا ئەم دیدە ئەفسانییە بەشێوەیەکی تر و لە قاڵبێکی نوێتردا مێشکی مرۆڤ سەبارەت بە بوونی ژن و جەستەی مێینە ئاڕاستە دەکات. کەواتە سوودی فەلسەفە و زانست چییە کە نەتوانێت ئەو باوەڕە ئەفسانەییە

تێپەڕێنێت لە کاتێکدا مرۆڤایەتی هاوچەرخ جاڕی پیادەکردنی سوپەر عەقڵانییەت دەدات؟.

من: کێیە دەڵێت لە ناو عەقڵی ئامێریی و مۆدێرنێتەدا جێگەی خورافات نابێتەوە؟. هەندێک لە ئەنترۆپۆلۆژیستەکان مێژووی مرۆڤایەتی بەسەر سێ قۆناغدا دابەش دەکەن "قۆناغی جادوو، قۆناغی ئایین، قۆناغی زانست". هەردوو قۆناغەکەی سەرەتا لەسەر بنەمای خورافات و میتۆلۆژیا وەستاون، بەڵام ئایا ئەمە ئێستا کە لە ناو قۆناغی زانستداین جێگەیەک نەماوە بۆ ئەفسانە؟ ئایا مودێرنە جیا لە ئەفسانە نوێیەکان، توانیویەتی ئەو ڕۆحە خورافییەی مرۆڤ بکوژێت؟ باوەڕم وایە توخمی هەرە سەرەکی لە پێکهاتنی نەتەوەکاندا ئەفسانەیە، کەواتە هێشتا ئامادەگیی ئەو ئەندێشەیە لە ژیانی ئەمڕۆماندا زیندووە، ئەم تێزەش بە ڕوونی لای "یۆنگ" بەرجەستە بووە، کە بە ناسینەوەی تاک پەنا دەباتە بەر ئەم میتۆلۆژیانەی نەست و نائاگاییەکەی پێکدەهێنن. ئەگەر سەیر بکەین "دایە ڕەزبار" لە ئایینی یارساندا خواوەندە، ئەمەش دیسان ناکاتە ئەوەی ئێمەی کورد ژن وەک ڕەگەزێکی یەکسان دەبینین، بە پێچەوانەوە ئەمە بەرزکردنەوەی ژنە بۆ سوپەر ژن یان بۆ ژنێکی ئایدیالی وەها کە خاوەنی جەستەی خۆی نییە، بەڵکو لە هەر پەیوەندییەکی جەستەییدا ئاستی لە خواوەندەوە دادەبەزێت بۆ ئاستە "ئاژەڵییەکە"،!! لە دابەزینی ئەم لیڤڵەشدا ژن کە لە دیدی ئەمە بوونێکی بەرجەستەی نییە، دەگاتە ڕاددەی قێزلێبوونەوە، نهێنی توندوتیژیی و کوشتنی ژنی کورد بەشێکی زۆری لێرەدا خۆی حەشارداوە. بۆ زمانێکی سادەتر ئەمە دایکی خۆمان وەک نموونەیەکی ئایدیالی و سوپەر دێتە بەرچاو، کە نموونەی پاکیزەییە، بەڵام ئەگەر هەست بکەین ئەم دایکە جگە لە باوکمان پەیوەندیی سێکسیی بە پیاوێکی ترەوە هەبووە، وێنا ئایدیالییەکەی وەک ئاوێنەیەک دەشکێت، لەم کاتەدا بەرگەی بوونە بەرجەستەکەی ناگرین و لە نزمترین ئاستی کاردانەوەدا بە نەفرەتی دەکەین.

خەم: بابەتێکی هەستیارە، بیروباوەڕی ئایینیی و میتافیزیکیی جەستەی مرۆڤ وەک سروشتێکی ئاژەڵی چاو لێدەکات، ئەم ڕوانگەیە لە بواری فەلسەفیشدا ڕەنگدانەوەی زۆری هەبووە، بە تایبەت لای "ئەفلاتون" کە ئەو پێیوایە بەختەوەریی شتێکی ڕۆحییە و لەسەر ئەشکەنجەدانی جەستە ڕێنراوە، هەمان شت لای سۆفیزمی ئیسلامی و تەوژمە جیهادییەکان بەرجەستە بووە، تەنانەت لە قورئاندا ئایەتێک هەیە لە وەسفی بەباوەڕاندا دەڵێت "ئەوان وەکو ئاژەڵ وان، بەڵکو خراپتریش"! تاوانی ئەو بەباوەڕانەش ممارەسەی ئازادییەکانی جەستە بووە. لەم سیاقەشەوە باوەڕی ئایینی پرۆسەی سێکس وەک کردەیەکی ئاژەڵی

دەبینێت، هەربۆیە دوای تەواوبوونی ئەو کردەیە پەیوەستمان بە کرداری خۆپاککردنەوە هەیە. ئەوەشی پەیوەستە ئاماژەی پێ بدەم، داروین و زانستەکان سەلماندیان مرۆڤ هەر ڕەگەزێکی تری ئاژەڵە، پێموایە ئەرەستۆ بوو دەیووت "مرۆڤ ئاژەڵێکی قسەکەرە"، بەڵام لەوە زیاتریش مرۆڤ ئاژەڵێکی بیرکەرەوەیە. لە کاتی سێکسدا مرۆڤ دەگەڕێتەوە بۆ سروشتی ڕاستەقینەی خۆی و ئەو هیومانیزمەی لەسەر سروشتە ئاژەڵییەکەی ڕۆنراوە.

من: مرۆڤ چۆن لە ڕەگەی جەستەوە هەست بە بوونی خۆی دەکات، هەر لە ڕەگەی جەستەشەوە خۆشەویستی ممارەسە دەکات، ئەوەی پێی دەوترێت پەیوەندیی ڕۆحی ئەبستراکت شتێکی پێکەنیناوییە، ئاخر تەنها خەوەکان کەمێکێک ڕۆحی نابەرجەستەن، دەکرێت بەڵێین پەیوەندیی ڕۆحی دیاردە و پەیوەندیی نەوان خەوەکانە نەک مرۆڤەکان.

خەم: جەستە زۆر گرنگە، بە تایبەت بە توخمی مێینە، ئەو جەستەیە نا بووەتە شتومەک و بزنسی پێوە دەکرێت، بەڵکو ئەو جەستە ئازادەی ماناکانی ژیانی لێوە هەڵدەقوڵێت. نووسەری فێمینیست "ژولیا کریستڤیا" پێداگریی لەسەر ئەوە دەکات ئەگەر ژن جگە لە جەستەی خۆی هیچی تریش بەدەستەوە نەبێت، دەتوانێت ئەو جەستەیە بکاتە میکانیزمی بەرەنگاریی و ئازادیی خودی خۆی، چوونکە ئەگەر پیاوان بتوانن هەموو شتێکی ئەویتری ژن مەنەپۆل بکەن، ناتوانن جەستەی ئازادی ژنان داگیر بکەن، لەم کاتانەدا ئەوەی بەدەست ژنەوە ماوەتەوە جەستەی ئازادی خۆیەتی کە وەک باسمان کرد دەلالەتی بوونی خۆیشیەتی لە ژیاندا. هەر لەژێر کەاوڕەژنەی ئەم دیدگایەوە سەرلەبەر دژی پرۆسەی بە کاڵاکردنی جەستەی مێینەم کە بەرهەمی سیستەمی مەسرەفگەرایی کاپیتالیزمە، بە تایبەت لەناو ژنانیشدا وێنەی ژنێکی ڕوخسار جوان و شیک پۆش و خاوەن جەستەی سەرنجڕاکێش وەک ژنێکی ئیدیاڵ زەق دەکرێتەوە، هەم لە بواری ریکلام و ڕشتەکانی تری بازرگانیدا، ئەمەش لە کتێبەکەی "نەوامی وەڵف" بە ناوی "ئەفسانەکانی جوانی" بە ڕوونی و چڕیی ورد کراوەتەوە.

من: هەموو کێکین شارستانێتی سەرمایەدارییە ئەمڕۆ خۆشەویستی تێدا نییە"خۆشەویستی بە ڕەهەندە فراوانەکەی خۆیەوە"، ڕەنگە داکۆکیکردن لە خۆشەویستی، وەک داکۆکی لەو شەمەندەفەرانە بەتەنە بەرچاو بە خێوز دەبزوان، یان وەک مرۆڤێکی دابڕاو لە ژیانی هاوچەرخ تەماشا بکرێین، لە باشترین حاڵەتێدا بەوە رازی دەبین وەک لایەنگری کەلەپوورێکی دێرین ناوزەدمان بکەن. کێشەکە ئەوەیە مرۆڤی نوێ سەرقاڵی چێژی کاتییە، هەر بۆیە ژن وەک یەکێک لە سەرچاوەکانی چێژ سەیر دەکات، لە ڕاستیدا هەموو پەیوەندییەکی خۆشەویستیی پەیوەندیی جەستەییە، بەڵام مەرج نییە هەموو پەیوەندییەکی جەستەیی خۆشەویستی

بەت،. سەبارەت بەم پرسە من گومانم لە خودی زمانیشە "چ زارەکی، چ نوسراو" کە ئامێرێکی نێرسالارانەیە، تەنانەت رەخنەی من لە شیعری ئیرۆتیکی کوردیی ئەوەیە داوا لە ژنی کورد دەکات بە فۆرمێک ئارایشت و ماماڵە لەگەڵ روخساری خۆی بکات وەک لە کەنارەکانی پۆرنەدا دەبینرێت، بە پێی حەز و هەوەسی منی پیاو مامەڵە لەگەڵ لەشولاری خۆی بکات، داواکردنی فۆرمی فەتێ مۆدێل لە مێینەی کورد لە رێگەی تێکستی شیعرییەوە ئەنگیزەیەکی نێرسالارییە دەیجوڵێنێت، شیعر نابێت نێرسالارانە بێت، بەڵکو دەبێت مرۆڤسالارانە بێت. ئیلیۆت وتەنی "شیعر دەتوانێت شۆڕشێک لە هەستیاریماندا بەرپا بکات". کەچی شیعری کوردیی یان توخنی ژن ناکەوێت یان بەشێوەی نێرسالارانە باسی جەستەی ژن دەکات، مێژووی ئەدەبی کوردیی هەر لە "نالی"یەوە تاکو ئێستا شەڕی جەستەی لەگەڵ ژن کردووە، ئەوەتا "نالی" لە رێی شیعرەوە "مەستوورەی ئەردەڵانی" رووت دەکاتەوە، لە رێی باسی جەستە و سێکسوالێتییەوە رووبەڕووی مەستورە دەبێتەوە، ئەم نەزعە نێرسالارییەش لە ناو چەندان پەرەگرافی رۆمانەکانی "بەختیار عەلی"دا بە زەقی رەنگیداوەتەوە.
خەم: شیعری ئیرۆتیکی کوردیی داوا لە ژنی کورد دەکات وەک قەحپەیەک خۆی نمایش بکات، ئەمە کارەساتێکی ئەدەبی گەورەیە، لە کاتێکدا "پۆل ریکۆر" باوەڕی وابوو "ئەوەی شیعر دەیکات یارمەتی فەیلەسووف دەدات"!!. بەو پێیەی "رزگارکردنی وشەکانی ناو زمان و فراوانکردنی سنووری دەلالەتەکانی لە ئەستۆی شاعیردایە". بەڵام پرسیارە سەختەکە ئەوەیە لەم شەوەزەنگەدا کە مۆمەکەی باشلار هەڵدەکات تا تۆزێک ژووری تاریکی شیعرمان رووناک بێتەوە؟.

نووسینی: ستیڤان شەمزینی

٢٠١٩-١-١٠
کاتژمێر: بیست و دوو و پێنجا خولەک
نەخۆشخانەی گلیاد ئاینس
ئەڵمانیا - بیلەفێڵد